

Sınıf Öğretmeni Adaylarının 4. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine ve Kendilerine Yönelik Algı ve Beklentileri Üzerine Bazı Düşünceler

Some Thoughts on the Perceptions and Expectations of Primary Teacher Candidates for Themselves and for the Primary School 4th Grade Religious Culture and Moral Knowledge Course

Remziye EGE^a

^aAnkara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi,
Din Eğitimi ABD,
Ankara, Türkiye

Received: 08.02.2022

Received in revised form: 16.02.2022

Accepted: 16.02.2022

Available online: 15.03.2022

Correspondence:

Remziye EGE

Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi,

Din Eğitimi ABD,

Ankara, Türkiye

rege@ankara.edu.tr

ÖZ İlkokul, eğitim sisteminin temelidir. Bireysel ve toplumsal kimliğin inşası, yaşamı anlamlandırma ve geleceğe yönelik deneyimler kazanma becerisi ilkokulla başlar. Örgün eğitim sisteminde öğrenciler Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (DKAB) ile ilk olarak ilkokul 4. sınıfta karşılaşmaktadır. Bu durumda dersin içeriği, öğretmenin yeterliliği, din hakkında öğrenilen bilgilerin düzeltilmesi, eksikliklerin giderilmesi ve toplumun din ile ilişkisi dikkate alınarak sürekli araştırılması gereken bir konu haline gelir. Bu çalışma, ilkokul 4. Sınıf DKAB dersini okutması beklenen sınıf öğretmeni adaylarının algı ve beklentilerine odaklanarak bazı düşünceler ortaya koymak amacıyla tasarlanmıştır. 4. Sınıf DKAB dersini okutması beklenen sınıf öğretmeni adaylarının derse ve kendilerine ilişkin görüş ve düşüncelerinin, dersin kendisi ve meslekleri hakkında yeni sorular sormalarına neden olması bu çalışmanın temel problemini oluşturmaktadır. Makalenin amacı, konu hakkında bir genelleme yapmadan bu soruları ortaya koyarak bazı düşünceler oluşturmaktır.

Anahtar Kelimeler: İlkokul; Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi; sınıf öğretmeni aday; Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi algısı

ABSTRACT Primary school is the foundation of the education system. The construction of individual and social identity, the ability to make sense of life and gaining experiences for the future begins with the primary school. In the formal education system, students first encounter the Religious Culture and Moral Knowledge Course in the 4th grade of primary school. This study is designed to put forward some thoughts by focusing on the perceptions and expectations of primary teacher candidates, who are expected to teach the 4th grade Religious Culture and Moral Knowledge course in primary school. The main problem of this study is that the opinions and thoughts of the primary teacher candidates, who are expected to teach the 4th grade Religious Culture and Moral Knowledge course, about the course and themselves, make them ask new questions about the course itself and their teaching method. The aim of the article is to reveal these questions and to put forward some thoughts without making a generalization about the subject.

Keywords: Primary school; Religious Culture and Moral Knowledge Course; primary teacher candidate; Perception of Religious Culture and Moral Knowledge Course

EXTENDED ABSTRACT

Primary school is the foundation of the education system. The construction of individual and social identity, the ability to make sense of life and gaining experiences for the future begins with the primary school. The child, who starts his life in a family environment or under the responsibility of adults representing the family, finds the opportunity by entering the different environments in primary school to get to know himself/herself, to communicate with people from different environments, and to gain various life experiences.

It can be said that Religious Culture and Moral Knowledge Course has a similar aim with the other courses in primary school related to the vision of raising individuals who have gained the ability to live together with differences, recognizing the role of religion in making sense of life, and adopting national, spiritual and moral values. In this context, although the primary school education provides opportunities for the development of individual and social identity, it imposes great responsibilities on relevant and authorized parties. In the formal education system, students first encounter the Religious Culture and Moral Knowledge Lesson in the 4th grade of primary school. This study is designed to put forward some thoughts by focusing on the perceptions and expectations of primary teacher candidates, who are expected to teach the 4th grade Religious Culture and Moral Knowledge course in primary school. This article refers to the studies that specifically address the Religious Culture and Moral Knowledge course in terms of primary school teacher candidates within the framework of the developments in the world in general, since the 2000s, when the view of knowledge has changed and learner-centered and skill-based approaches to education and training have become more visible. The main problem of this study is that the opinions and thoughts of the primary teacher candidates, who are expected to teach the 4th grade Religious Culture and Moral Knowledge course, about the course and themselves, make them ask new questions about the course itself and their teaching method.

The aim of the article is to reveal these questions and to put forward some thoughts without making a generalization about the subject. It was understood that the primary teacher candidates saw themselves inadequate especially in terms of field knowledge with realizing the gains expressed in the curriculum of the course. It is thought that this situation should be handled with multidimensional studies. Since, the discussions about the teaching formation skills, which are thought to be more prone to primary teachers, are still in the foreground rather than the discussions on the 4th Grade Religious Culture and Moral Knowledge course, like other courses, helps to gain some knowledge, skills and attitudes that will form the basis for further learning. In this case, it concludes that the curriculum development studies that train primary teachers or in-field teachers should proceed based on the principle of student-appropriateness within the framework of developments and research on the education of both in-field teachers and primary teachers. Determining the difference between the compulsory Religious Culture and Moral Knowledge course and the elective religion course in schools, bringing the common objectives of the Religious Culture and Moral Knowledge course with all other courses to the foreground, and returning to the perspective of the period when the course was made compulsory will contribute to the scientific and administrative clarification of the subject.

İlkokul, eğitim sisteminin temelidir. Bireysel ve toplumsal kimliğin inşası, hayatı anlamlandırma becerisi ve gelecek için deneyimler kazanma ilkokulda başlar. Hayatına bir aile ortamında veya aileyi temsil eden yetişkinlerin sorumluluğunda başlayan çocuk, ilkokul ile birlikte farklı ortamlara girerek kendini o ortamlar içerisinde tanıma, değişik çevrelerden gelen insanlarla iletişim kurma ve çeşitli yaşam deneyimleri kazanma fırsatı bulur. Böylece çevresini tanıdıkça ve çevresindeki değişiklikleri gördükçe öğrenme merakı ve isteği gelişir. Dolayısıyla okulda planlı öğrenmeleri sonucunda, çocuğun tutum ve davranışlarında, bir yönüyle eğitimin tanımını oluşturan, kasıtlı ve istendik değişimler meydana gelir.

İlkokulda öğretilen derslere genel olarak bakıldığında, öğrencilerin eğitim hayatlarında ve gündelik yaşamları boyunca karşılaşacakları bilgilerin temellerinin atıldığı görülür.¹ Örnek olarak ilkokulda öğretilen derslerden biri olan Hayat Bilgisi dersinde “çocuğa içinde bulunduğu sosyal ve kültürel çevrenin tanıtılarak daha küçük yaşlardan itibaren çocuğun, çevresine duyarlı bir birey olmasını sağlama, çevre sorunları hakkında doğru bilgiler öğrenmesine katkıda bulunma, çevresine uyum sağlaması için gerekli bilgi ve becerileri öğretme amacı ön plandadır.”² Görüldüğü üzere Hayat Bilgisi

¹ Ramazan Sever vdğr., “Sınıf Eğitimi Programındaki Zorunlu Dersler Hakkında Bir Araştırma”, *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2018, c.8, sy.2, s.445.

² Cavit Binbaşıoğlu, *Hayat Bilgisi Öğretimi* Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2003, s.36.

dersi, içinde yaşadığı toplumla uyumlu, öğrendiği doğru bilgilerle kendine ve topluma faydalı olmaya istekli ve duyarlı bir birey olmanın temellerinin atılmasını amaçlayan bir derstir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) dersinin de kendi bilgi alanı çerçevesinde “Dinin hayatı anlamlandırmadaki rolünü fark eden; millî, manevî ve ahlakî değerleri benimseyen; farklılıklarla bir arada yaşama becerisi kazanmış bireyler yetiştirme”³ vizyonuyla benzer bir amacı olduğu söylenebilir. Burada vurgulananın hayata hazırlık olduğuna dikkat etmek gerekir. Ayrıca “İlkokulda verilen eğitim her türlü ideolojik, ekonomik veya günlük siyasi tartışmanın dışında tutulacak kadar önemlidir. Öğrencilerin erken yaşlarda ilgi ve istidatlarının keşfedilip buna göre eğitilip yönlendirmesinin önemine binaen söylenen “Ağaç yaşken eğilir” atasözünde de bu gerçek vurgulanmaktadır.”⁴ Bu çerçeveden bakıldığında ilkökul eğitimi, bireysel ve toplumsal kimliğin gelişimi açısından fırsatlar barındırmakla birlikte, ilgili ve yetkili taraflara da çok büyük sorumluluklar yüklemektedir. Bu sorumluluklar, ilkökul 4. Sınıfta yer alan DKAB dersinin ilgili ve yetkili tarafları için de söz konusudur.

Öğrenciler, örgün eğitim sisteminde, DKAB dersi ile ilk olarak ilkökul 4. Sınıfta karşılaşmaktadırlar. Din ve ahlak eğitiminin, esasen, aile ve dolayısıyla toplumun sorumluluğunda olduğu düşünüldüğünde, bu karşılaşma her zaman tam anlamıyla bir *ilk karşılaşma* olmamaktadır. Bu durumda dersin içeriği, dersi öğretecek öğretmenin yeterliği gibi konular, din hakkında öğrenilmiş bilgilerin düzeltilmesi, eksiklerin giderilmesi ve yeni bilgilerin öğretilmesi çerçevesinde, toplumun din ile ilişkisi de göz önünde bulundurularak, sürekli üzerinde çalışılması gereken bir konu haline gelmektedir. Dolayısıyla bu ilk karşılaşmanın sağlıklı bir şekilde yapılandırılarak, daha sonraki sınıflara uygun bir zemin oluşturması bekleniyorsa, bu alanda yapılacak akademik ve idari çalışmaların sürekli ve birbirini takip eden bir yapıya kavuşması gerektiği düşünülmektedir. Hayatın dini yorumunu resmi ve zorunlu olarak ilk kez öğrenciyle buluşturan ilkökul 4. Sınıfta yer alan DKAB dersi ile ilgili pek çok çalışma yapıldığını görmek mümkündür. Bunlar arasında, öğretimi yapılan konu din olunca, diğer derslerden farklı olarak dersin okul aracılığıyla öğretilmesindeki konumunun tartışıldığı çalışmaların varlığına veya konuyla ilgili yapılan her çalışmanın meselenin bu yönüne işaret etmeden geçmediğine dikkat çekmek gerekir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan ve Tevhidi Tedrisat kanununun kabulünden itibaren devam eden dersin konumu tartışmaları, 1982 Anayasası 24. Madde⁵ ile belli bir çerçeveye yerleşmiş olsa da özellikle uygulamalar itibarıyla zaman zaman yeniden gündeme gelmektedir. Dolayısıyla anayasal zorunluluk olarak okutulan DKAB dersi ile ilgili çalışmaların, dersin konumuna ek olarak, dersin içeriği, ders kitapları, öğretim programları, öğretmen yetiştirme programları, öğretim yaklaşım ve yöntemleri, öğretim politikaları, genel eğitim konularındaki gelişmelerin yansımaları, öğrenci velileri, toplumun çeşitli kesimlerinin meseleye bakışı gibi alanlarda genişlemesine yol açmıştır. Bu çerçevede, ilkökul 4. Sınıf DKAB dersinin de içeriği, ders kitabı, öğretim programı, materyal geliştirme, öğrenci, öğretmen, veli tutum ve yaklaşımları gibi pek çok yönden araştırıldığını görmek mümkündür.

³ MEB (Millî Eğitim Bakanlığı), *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 4 ve Ortaokul 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*, MEB Yayınları, Ankara 2018, s.9, [https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018130153652546-DKAB_\(4.8.2018\)C4%B1n%C4%B1f_DOP_%202018.pdf](https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018130153652546-DKAB_(4.8.2018)C4%B1n%C4%B1f_DOP_%202018.pdf) (01.02.2022).

⁴ Mustafa Başaran - Fevzi Güçlü, “İlkokullarda Hangi Derslere Hangi Öğretmenlerin Girmesine İlişkin Öğretmen Görüşleri”, *Türkiye Eğitim Dergisi*, 2020, c.5, sy.2, s. 446.

⁵ Nurullah Altaş, “Türkiye’de Örgün Öğretimde Dinin Yeri (1924-1980 Arası Din Öğretimi Anlayışı Üzerine Bir Değerlendirme)”. *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, 2002, c.2, sy.1, s.219-229.

Bu çalışma, ilkokul 4. Sınıf DKAB dersini, ilgili yönetmeliğe göre⁶ en son ihtimal olarak okutması beklenen ilkokul sınıf öğretmeni adaylarının derse ve kendilerine yönelik algı ve beklentilerine odaklanarak bazı düşünceler ortaya koymak üzere kurgulanmıştır. Çalışmanın kendisi bir alan araştırması değildir. Çalışmanın konusu ile ilgili yorumlar yapılırken, dünyada genel olarak ortaya çıkan gelişmeler çerçevesinde, bilgiye bakışın değiştiği, eğitime ve öğretime öğrenen merkezlik ve beceri temelli yaklaşımların daha görünür olduğu 2000’li yıllardan itibaren, genel olarak ilkokul 4. Sınıf, özel olarak da DKAB dersini özellikle sınıf öğretmeni adayları açısından ele alan araştırmalara atıfta bulunulmuştur. Bu çerçevede literatüre dayalı olarak yorumlar yapılırken ve düşünceler oluşturulurken, konuyla ilgili alan araştırmalarının bulgularından yararlanılmıştır. Bu çalışmanın temel problemi, ilkokul 4. Sınıf DKAB dersini okutması beklenen sınıf öğretmeni adaylarının dersle ve kendileriyle ilgili görüş ve düşüncelerine bakılarak, dersin içeriği, dersi kimlerin okutacağı ve dersin konumu çerçevesinde yeni sorular sorulması gerektiğini açığa çıkarmaktır. Çalışmanın amacı ise bu soruları açığa çıkararak konuyla ilgili bir genelleme yapmadan, dersin içeriğine, öğretim programı geliştirme süreçlerine ve en önemlisi 4. Sınıf DKAB dersinin varlık sebebine yönelik bazı düşünceler geliştirmektir.

İLKOKUL 4. SINIF DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİ VE SINIF ÖĞRETMENİ

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİ

Türkiye’de din eğitimi politikaları ve buna bağlı olarak uygulamalara bakıldığında, okullarda din derslerinin hiç yer almamasından zorunlu olarak okutulmasına, dersin isminin dolayısıyla içeriğinin dönem dönem değişmesine, din dersi öğretmeni yetiştirme programlarının yapısına kadar farklı tecrübelerden geçildiği görülmektedir.⁷ Bugün itibarıyla örgün eğitimde Müslüman öğrenciler için notla değerlendirilen zorunlu bir DKAB dersi ve yanı sıra isteyen Müslüman öğrencilere seçmeli din dersi noktasına gelinmiştir. Bu tecrübeler içerisinde en fazla konu edilen tartışma, dersin okulda zorunlu olarak var olması üzerine odaklanmıştır. Oysa okulda dinin öğretim konusu yapılmasının nedeni sorusuna verilebilecek en yalın cevabın, *diğer dersler hangi sebeplerden dolayı öğretim konusu haline getirilmişse, din de bu sebeplerden dolayı öğretim konusudur*, olduğu ifade edilmiştir. “Bütün diğer dersler gibi din dersi de öğrencilerin gerekli bilgi, beceri ve anlayışı kazanmalarına ve kişiliklerini geliştirmelerine yardım eder. Din dersi, diğer derslerle birlikte, çocukların ve gençlerin kültürel mirasımızı anlamalarına katkıda bulunur. Onların sosyalleşmelerini ve kültürü geliştirecek bireyler olarak yetişmelerini sağlamaya çalışır. Okul programında yer alan derslerin ortak hedefi, öğrenciyi yetiştirmek, topluma hazırlamak, toplumun değer yargılarını öğretmek, kısaca öğrenciyi ‘insan’ olma yolunda eğitmektir.”⁸ Din derslerinin de insan olma yolunda diğer derslerle ortak hedefinin olduğu

⁶ “İlkokullarda bütün derslerin sınıf öğretmenlerince okutulması esastır. Ancak Yabancı Dil ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri okulun kadrolu alan öğretmenlerince okutulur. Okulda kadrolu alan öğretmeni bulunmaması durumunda; bu dersler aynı eğitim bölgesinde, yoksa diğer eğitim bölgelerindeki kadrolu alan öğretmenlerince okutulur. İhtiyacın kadrolu alan öğretmenlerince karşılanamaması durumunda, bu dersleri okutmak üzere, mezun olduğu yükseköğretim programı itibarıyla atamaya esas olan alana öğretmen olarak atanabilme şartlarını taşıyanlar ek ders karşılığı görevlendirilebilir. Bu şekilde de ihtiyacın karşılanamaması durumunda bu dersler yükseköğrenimlerini söz konusu alanlarda yapan sınıf öğretmenleri veya sınıf öğretmeni olup bu alanda hizmet içi eğitim sertifikası almış öğretmenler tarafından ders değişimi yolu ile de okutulabilir. Bunun da mümkün olmadığı durumlarda bu dersler sınıf öğretmenince okutulur.” MEB Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, 2016. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/06/20160616-1.htm> (20.01.2022).

⁷ Tuğrul Yürük, “Cumhuriyet Döneminde Din Derslerinin Statüsü ile İlgili Tartışma ve Öneriler”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2011, c.52, sy.1, s.239-254.

⁸ Mualla Selçuk, “Din Öğretimi Özgürleştiren Bir Süreç Olabilir mi?”, *İslamiyat*, 1998, c.1, sy.1, 1998, s. 73.

anlayışı ve kabulünün, dersin varlık mücadelesinin odağını, dersin tüm yönleriyle bu ortak hedefe yönelik çalışmalarla niteliğinin artırılmasına çevirdiği düşünülmektedir.

İLKOKUL 4. SINIF DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİ

Bu kısımda yalnızca dersi büyük ölçüde belirleyen *kazanımlar* ele alınmıştır. Böylece, sınıf öğretmeni adaylarının dersle ve kendileriyle ilgili algı ve beklentilerinin üzerine bu kazanımlara bakılarak yorum yapma imkânı olmuştur. Okul sisteminde her dersin öğretim programının devletin genel olarak eğitim felsefesini ve politikasını yansıtan genel amaçları olduğu gibi, programı başarı ile tamamlayan her öğrencinin kazanımlarını ifade eden özel amaçları da vardır. 2000-2001 öğretim yılında uygulamaya konulan İlköğretim DKAB Dersi Öğretim Programının, *bireysel, toplumsal, ahlaki, kültürel ve evrensel açıdan* genel amaçlarını karşılayan kazanımlarına uygun olarak 4. Sınıf DKAB dersinin özel amaçları şöyle belirlenmiştir:⁹

Bu programı başarı ile tamamlayan her öğrenci;

Günlük konuşmalarda kullanılan dinî kelime ve cümleleri fark eder.

Günlük konuşmalarda kullanılan dinî kelime ve cümlelerin yardımıyla dinin insan hayatında bir yeri olduğunu bilir.

Evde veya çevrede bulunan dini sembolleri tanır.

Din ile ahlak arasındaki ilişkiye günlük hayattan örnekler verir.

Peygamberimizin (s.a.s.) güzel söz ve davranışlarından örnekler verir.

Sübhaneye duasını ezbere okur ve anlamını söyler.

Sağlıklı olmak için temizliğin önemini fark eder.

Bedenini ve elbisesini temiz tutmanın önemini fark eder.

Çevresini temiz tutmanın gereğini kavrar.

Dinimizin temizliğe verdiği önemi kavrar.

Fatiha sûresini ezbere okur ve anlamını söyler.

Dinin insanın aklını kullanmasını istediğine somut örnekler verir.

Dinin insanlar arası ilişkilerde güzel davranışlar öğütlediğini fark eder.

Çevreyi koruma bilinci geliştirmede dinin katkısını fark eder.

Çalışan ve Allah'a güvenen insanın başarabileceğine inanır.

Ailenin önemini fark eder.

Anne babanın çocuklarının iyiliğini istediğine inanır.

Anne ve babaya iyi davranmayı dinimizin örnek davranış olarak öğütlediğini fark eder.

Sevmenin ve sevilmenin önemli bir ihtiyaç olduğunu örneklerle açıklar.

Allah'ın çocukları çok sevdiğine inanır.

Yaşatmanın ve var etmenin bir sevgi işi olduğuna inanır.

⁹ Recai Doğan - Cemal Tosun, *İlköğretim 4. ve 5. Sınıflar İçin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi*, Pegem A Yayınları, Ankara 2003, s.63-65.

İhlas Sûresini ezbere okur ve anlamını söyler.

Sevinç ve üzüntülerin paylaşılmasının bir ihtiyaç ve erdem olduğunu örneklerle açıklar.

İnsanları iyilikle anmaya, zor durumda olanlara yardıma, hastaları ziyaret etmeye istekli olur.

Hz. Muhammed'in (s.a.v) doğduğu çevrenin bazı dini ve sosyal özelliklerini sayar.

Hz. Muhammed'in (s.a.v) çocukluk ve gençlik yıllarındaki erdemli davranışlarından örnekler verir.

Kevser sûresini ezbere okur ve anlamını söyler.

Dersi okutan öğretmenin, öğretim programına, bu yaş çocuğuna uygun nasıl bir din öğretimi, sorusuna cevap almak üzere bakarsa, yukarıda detaylandırılmış özel amaçların ona rehberlik edeceği düşünülmektedir. Bu programı geliştirenlerin, *bu soru çerçevesinde din öğretimi ile ilgili yaklaşımını genel olarak, öğrencinin bilincinin gelişmesini sağlayacak koşulları oluşturmak ve öğrenciye, hayatın problemlerini çözebilmesinde yardımcı olacak yolları göstermek*¹⁰ şeklinde açıkladığı görülmektedir. Konu merkezlikten öğrenen merkezliliğe hızla yol alan bu tecrübede, yapılandırmacı öğrenme modelini destekleyen öğrenen merkezli yaklaşımların dikkate alındığı 2018'den itibaren yürütülen DKAB Dersi (4-8. Sınıflar) Öğretim Programında, öğretmene rehberlik etmesi bakımından önemli görülen şu amaçları burada ifade etmek gerekir:

Programda gelişim düzeyini göz önünde bulunduran, öğrenme sürecinde ön bilgileri harekete geçiren, anlamlı öğrenmelerin gerçekleşebileceği, farklı öğrenme stillerine uygun öğretim ortamlarının sağlanması hedeflenmiştir.

Programda din ve ahlakla ilgili temel kavramların öğretimi, din ve ahlakla ilgili bilgilerin kavramsal temellerinin oluşturulması ve kavramlar arası ilişkilendirilmelerin yapılması hedeflenmiştir. Böylece öğrencilerin dinî ve ahlakî kavramları yorumlamaları ve bazı temel becerileri (araştırma ve sorgulama, problem çözme, iletişim kurma vb) geliştirmeleri amaçlanmıştır.

Program İslam dini ve diğer dinleri betimleyici bir yaklaşımla öğretime konu etmeyi amaçlamıştır.

Programda özel olarak 4. Sınıf amaçlarını ifade eden kazanımlar ve açıklamaları yazılmıştır. Kazanımlar şöyledir:

Dini ifadeleri, günlük konuşmalarda doğru ve yerinde kullanır.

Tekbir ve salavatı söyler.

Dilek ve dualarda kullanılan dini ifadelerle örnekler verir.

Sübhaneye duasını okur, anlamını söyler.

İslam'ın inanç esaslarını sıralar.

İslam'ın şartlarını söyler.

Kur'an-ı Kerim'in iç düzeni ile ilgili kavramları tanımlar.

Amentü duasını okur, anlamını söyler.

Bireyin güzel ahlaklı olmasında dinin rolünü fark eder.

İnsani ilişkilerin gelişmesinde sevgi ve saygının önemini ve gerekliliğini savunur.

¹⁰ Doğan - Tosun, *a.g.e.*, s. 35.

Fatiha sûresini okur, anlamını söyler.

Hz. Muhammed'in (s.a.v) doğduğu çevrenin genel özelliklerini açıklar.

Hz. Muhammed'in (s.a.v) aile büyüklerini tanır.

Hz. Muhammed'in (s.a.v) doğumu, çocukluk ve gençlik yıllarını özetler.

Hz. Muhammed'in (s.a.v) çocukluk ve gençlik yıllarındaki davranışlarını kendi hayatı ile ilişkilendirir.

Hz. Muhammed'in (s.a.v) Mekke ve Medine yıllarını özetler.

Salli ve Barik dualarını okur, anlamını söyler.

İslam dininin temizliğe verdiği öneme örnekler verir.

Temiz ve düzenli olmaya özen gösterir.

2000'li yıllardan itibaren, en temel olarak, bilgiye yüklenen anlamın değişmesini takip eden öğrenen merkezli yaklaşımların esas alındığı ve öğretmenlere oldukça detaylı bir rehberlik sunduğu düşünülen yukarıdaki iki DKAB dersi öğretim programının en azından öğrenci kazanımlarıyla bu çalışmaya yansıtılmasının sebebi şudur: Dersi okutması beklenen sınıf öğretmeni adaylarının, derse ve kendilerine ilişkin görüşlerinin şekillenmesinde, dersi belirleyen öğretim programının izleri var mıdır?

SINIF ÖĞRETMENİ EĞİTİMİ

Uygulamalara bakıldığında, öncelikle sınıf öğretmenin, öğretmenliğin meslek olduğu cumhuriyetin ilk yıllarından¹¹ itibaren ilkokulda öğretilmesi planlanan bütün derslerin eğitimi çerçevesinde din dersi eğitimini almadığı durumlar olduğu görülmüştür. Din dersinin yukarıda söz edilen kendi tarihi seyri içerisinde çeşitli sebeplerle ilkokul öğretmenleri zaman zaman din dersi öğretimine yönelik bir eğitim almamışlardır.¹²

1992 yılında ilkokullarda DKAB derslerini de okutacak olan ilkokul öğretmenlerine, Eğitim Fakültelerinin Sınıf Öğretmeni yetiştiren bölümünden mezun olma şartı getirilmiştir. Bu bölümün kendi öğretim programı değişen ilkokul öğretim programları doğrultusunda güncellenmeye devam etmiştir. Söz konusu tarihten itibaren 4. Sınıf DKAB dersinin zaten zorunlu bir ders olarak var olması dolayısıyla sınıf öğretmeni adayları DKAB Eğitimi dersi almaya devam etmektedirler. Bu ders bir dönemlik ve haftada 2 saatlik bir derstir.

1997 yılından itibaren çeşitli din dersi öğretmeni yetiştirme uygulamaları gerçekleştirilmiştir. Geline nokta, giriş kısmında sözü edilen yönetmeliğe bağlı olarak ancak branş öğretmenlerinin bulunmadığı durumlarda sınıf öğretmenlerinin 4. Sınıf DKAB dersine girmeleri söz konusu olmuştur. Bu çerçevede çeşitli araştırmalar yapılmaya devam edilmektedir. Araştırılan konular, ilkokulda DKAB dersini branş veya sınıf öğretmenin okutup okutmamasıyla sınırlı kalmamıştır. Bu bağlamda, ilkokulda hangi dersin hangi öğretmen tarafından okutulması gerekir, tartışmasının, genellikle şu iki görüş etrafında şekillendiği aktarılmıştır:¹³

¹¹ Murat Küçükogurlu - Ali Servet Uncu, "Türkiye'de Öğretmenliğin Bir Meslek Olarak Kabulü", *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2004, sy.9, s. 283.

¹² Muhammed Şevki Aydın, *Cumhuriyet Döneminde Din Eğitimi Öğretmeni Yetiştirme ve İstihdamı (1923-1998)*, İBAV Yay., Kayseri 2000, s.36-38.

¹³ Mustafa Başaran - Fevzi Güçlü, "İlkokullarda Hangi Derslere Hangi Öğretmenlerin Girmesine İlişkin Öğretmen Görüşleri", *Türkiye Eğitim Dergisi*, 2020, c.5, sy.2, s. 444-456.

1. İlkokulda öğrencilere kazandırılacak çok fazla beceri vardır; hem bu becerileri kazandırmak hem de öğrencilerin potansiyelini keşfedip ortaya çıkarmak için ilkokulda dersler (en azından bir kısmı) branş öğretmenleri (ilgili alanda derinlemesine bilgi sahibi) tarafından işlenmelidir.

2. İlkokulda hedeflenen becerileri kazandırmak için sınıf öğretmenlerinin aldığı lisans eğitimi yeterlidir. Bu sebepten ilkokulda dersler 6-11 yaş arası çocukların gelişim ve öğrenme özelliklerini bilen, bu çocukların bağlanabileceği yetişkin ihtiyacını da karşılayabilecek sınıf öğretmenlerince işlenmelidir.

Aynı araştırmanın sonuçlarına göre ise hem sınıf öğretmenlerine hem de branş öğretmenlerine sorulduğunda büyük çoğunlukla ilkokulda DKAB dersine branş öğretmenlerinin girmesi gerektiği görüşü ağır basmıştır. Bu durum şöyle değerlendirilmiştir: Her iki öğretmen de dersin özellikle alan bilgisi yönüne göre böyle bir görüşe eğilimli olabilirler. Öğretim programında belirtilen dersin kazanımlarından hareketle bu görüş haksız da sayılmaz. Sınıf öğretmenlerinin yetiştiği programda öğretilen dersin içeriğinin ve dersi uygulayan öğretim elemanının da bu görüşün bu yönde oluşmasına etkisi olduğu düşünülmektedir. Öğretmenlerin kendilerini güvensiz ve yetersiz hissetmeleri, hatta yanlış yapma korkusuna kapılmış olmaları muhtemeldir.

SINIF ÖĞRETMENİ ADAYLARININ DERSE VE KENDİLERİNE YÖNELİK ALGI VE BEKLENTİLER ÜZERİNE BAZI DÜŞÜNCELER

Bu başlık altında, öğretmen adaylarının derse ve kendilerine yönelik algı ve beklentileri literatür ışığında yorumlanmış ve bazı düşünceler geliştirilmiştir. Sınıf öğretmeni adaylarına kendi lisans öğretim programlarının içerisinde gördükleri DKAB Eğitimi/Öğretimi dersine yönelik çeşitli açılardan soruların yöneltildiği alan araştırmalarının bulguları ve sonuçları, yorumlamaya yardım etmiştir.

Araştırmaların bulgularına bakıldığında, öğretmen adaylarının büyük çoğunluğunun, DKAB Eğitimi/Öğretimi dersinin kendi öğretim programlarında zorunlu olarak yer alması gerektiğini ifade ettikleri görülmüştür. Buna bağlı olarak öğrencilerin yarıdan fazlası laiklik ilkesiyle zorunlu din dersi arasında bir çelişki olduğunu düşünmediklerini ifade etmişlerdir. Bu durum DKAB dersinin yapısal durumu ile ilişkilendirilebilir olsa da uygulamada bu dersin öğretim programlarının da nasıl geliştirildiği görüldüğünde pek de yapısına uygun işlenmediği anlaşılır. Ders saati konusunda ise öğretmen adayları neredeyse yarı yarıya yeterli ve yetersiz olduğu görüşünü ifade etmişlerdir. Dersin içeriğinin yapılandırılmasında alan bilgisi kadar özel öğretim yöntemlerine de yer verildiği için sürenin öğretmen adayları tarafından yetersiz bulunduğu söylenebilir. Çünkü ne tam olarak alan bilgisine ne de tam olarak yöntem bilgisine vakıf olabildiklerini ifade etmektedirler. DKAB dersini okutsalar da okutmasalar da sınıf öğretmeni adaylarının DKAB dersine ihtiyaçları olduğu düşünülmektedir. 4. sınıf öğrencilerinin gelişim özellikleri çerçevesinde bilgiye olan merakları sayesinde sınıf öğretmenlerine her konuda olduğu gibi din ile ilgili sorular sorma ihtimalleri çok yüksektir. Sadece o soruları doğru yönlendirebilmek ve öğrencinin ilgisini canlı tutabilmek için bile din hakkında bilgi sahibi olunması gerektiği düşünülmektedir.¹⁴

¹⁴ Zeki Salih Zengin - Asım Yapıcı, "İlköğretim Okullarındaki DKAB Dersleri İçin Öğretmen Yetiştirilmesi ve Eğitim Fakülteleri: Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Örneği", *Değerler Eğitimi Dergisi*, 2006, c.4, sy.11, s.137-153.

Öğretmen tutumlarının da dersin okutulması ile ilgili belirleyici rolü olduğunu söylemek gerekir. Öğretmen adaylarının derse olumlu bakmaları, kendilerini yetiştirmeleri ve dersi okutmaya istekli olmaları sonucunu doğurur.¹⁵ Derse olumlu bakmanın bireysel dindarlık tercihiyle ilişkisi çerçevesinde yorum yapmak gerekirse, öğretmenlerin dersi iyi bir şekilde öğrenme ortamına taşımalarının ön şartının kendi dindarca tutumları olduğu sonucu ortaya çıkabilir. Bunun tersinin de olabileceği düşünüldüğünde, derse olumlu bakan öğretmen adaylarının ileride öğretmenlik tecrübelerinin de olumlu olabileceği üzerine bir dünya kurmanın en azından meseleye geniş bir perspektiften bakmayı engellediği söylenebilir.

Öğretmen adaylarının kendi dinî tutumlarını hangi dinî bilgiye ve anlayışa dayandırdıkları da önem arz etmektedir. Kendi öğretim programlarında bir dönemlik ve haftada iki saatlik DKAB Eğitimi/Öğretimi dersi almazdan önce, yaşadıkları toplum, içinde buldukları kültür, aile ve hatta okullarda okudukları din dersleri dolayısıyla belli bir bilgi alt yapısına sahiptirler. Bir kısmının yüksek eğitime gelmezden evvel okullardaki din derslerinden hiçbir şey öğrenmediklerini düşündüren ifadelerine rastlanmaktadır. Daha ziyade ailelerinde dinî konularda ilgili ve bilgili kişilerden, hafız olan veya dinî bir eğitimden geçmiş aile büyüklerinden öğrendikleriyle dinî bilgi arka planını oluşturmaktadırlar. Bazı öğretmen adaylarının buldukları çevre itibarıyla Yaz Kur'an Kurslarına giderek Kur'an okumayı öğrendiklerini ve oradan edindikleri dinî bilgileri taşıdıkları görülmektedir. Son dönemlerde ise internet aracılığıyla dijital dünyanın sunduğu imkânlardan ve sosyal medyadan öğrendikleri dinî bilgilere sahip olduklarını söylemek gerekir. Merak ettikleri konularda yalnızca internette değil dinî kaynak olarak gördükleri bazı kitaplardan, Kur'an-ı Kerim'den araştırma yapanlar da vardır. Özellikle öğretmenlik öncesi uygulama derslerinde karşılaştıkları öğrencilerin sormuş olduğu sorulara cevap verebilme kaygısı taşıyarak böyle bir araştırma yoluyla kendini geliştirme gayretine girenler olmuştur. Bir yönüyle bakıldığında ilkökul 4. sınıfta bir öğretmenle karşılaştığında daha önceki dinî bilgilerini test veya teyid etmeye çalışan öğrencilerin tutumu, sınıf öğretmeni adaylarında da görülmektedir. Onlar da DKAB Eğitimi/Öğretimi dersi için ilahiyat fakültelerinden gelen öğretim elemanına o zamana kadar, yukarıda sayılan yollarla edindikleri bilgilerin sağlamlığını, doğruluğunu, işlerliğini arz etmektedirler. Bu nedenle söz konusu dersin öncelikle kendilerine faydalı olduğu söylenebilir. Diğer yandan yalnızca alan bilgisine sahip olmanın yeterli olmadığını bilincinde olan öğretmen adaylarının özellikle soyut konuları öğrencinin gelişim özelliklerini dikkate alarak hangi yaklaşım ve yöntemlerle öğretime müsait hale getirebileceklerini öğrenmekten dolayı da kendilerini güvende hissetmektedirler. Öğretmen adaylarının bu noktada iki farklı görüşü temsil ettiklerini söylemek gerekir:

Her ne kadar bu eğitimler alınmıyorsa da 4. sınıf seviyesinde din gibi soyut bir konu alanının öğretilmesi doğru ve mümkün değildir.

Her yaşta her şey uygun içerik ve yöntemle öğretilir.

İlk görüşü haklı çıkaracak tecrübelerin yaşandığı kabul edilebilir.¹⁶ Ancak o tecrübelerin büyük oranda ikinci görüş dikkate alınmadan gerçekleştirilen eğitimlerle ortaya çıktığı ve ne yazık ki din konusunda belli travmalara neden olduğu ve bundan dolayı da *hiç öğretilmesin daha iyi* noktasına

¹⁵ Ayhan Öz, "Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin DKAB Dersine Karşı Tutumları", *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2018, c.16, sy.33, s.206.

¹⁶ Muhammed Ali Yazıbaşı, "Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Son Sınıf Öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi Dersi ile ilgili Görüşleri", *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 2017, c.21, sy.1, s.311-319.

gelindiği de göz ardı edilemez. O yüzden çocuktaki dini duygunun ve ilginin doğru yönlendirilmesi, eğitim biliminin imkânlarından faydalanmayı ve sınırlılıklarının farkında olmayı gerektirir. Bu noktada öğretmen adaylarının her şeyin temelini atıldığı ilkökul döneminde sağlıklı bir din öğretiminin öğrencinin kişilik gelişimine olumlu katkı sağlayacağı ve ileride dinî konularda istismara uğramasının önüne geçileceğini ifade ettiklerini¹⁷ de belirtmekte yarar vardır.

Araştırmalarda, dersi okutan öğretmenin kesinlikle sınıf öğretmeni olması gerektiğini, çünkü sınıf öğretmenin bu dersi öğrencinin seviyesine uygun anlatabileceği, branş öğretmenlerinin vereceği dersin dini anlayış ve yorum farkından dolayı toplumda farklı görüşler ortaya çıkarabileceğini ifade eden öğretmen adaylarının yanı sıra *kulaktan dolma* bilgilerle din öğretilmeyeceğini, ilkökulda mutlaka branş öğretmenin bu dersi okutması gerektiğini ifade eden öğretmen adayları da vardır.¹⁸

Araştırmalarda, DKAB dersi öğretim programı üzerinden dersin, yeterince dini olmadığını belirten öğretmen adayları olduğu gibi 4. sınıf öğrencisine sosyal hayatın gerçeklerini dinî ve ahlakî ilkelerle açıklamadığı görüşüne sahip olanlara da rastlanmaktadır. Programın çocukların çok daha fazla ilgisini çekmeye yönelik hazırlanması gerektiğini belirten öğretmen adayları da vardır. Araştırmalara bakıldığında, derslerin içeriği ve kendilerinden beklentiler konusunda genellikle iki karşıt görüşün çok belirgin bir şekilde yer aldığını görmek, her öğretmen adayının kendi durduğu yerden bakarak savunmacı veya reddedici tepkilerle meseleye yaklaştıklarını söylemek gerekir. Bu da “acaba konunun özü kavranamıyor mu?” sorusunu gündeme getirmektedir. Bu çalışmada iki öğretim programından örnek olarak yansıtılan kazanımlara bakarak bir görüşe göre yeterince din eğitimi yapılmadığı, diğer bir görüşe göre çok fazla din eğitimi yapıldığı çıkarımına ulaşıyorsa, öğretmen adaylarını bu ikiliğe yönlendiren durumu, bir yönüyle, kendilerine öğretilen DKAB Eğitimi/Öğretimi dersinin yapılandırılmasında ve sunumunda aramak gerekebilir. Diğer taraftan, öğretmen adaylarının her ihtimale karşı, son çare olarak DKAB dersini okutmak durumunda kalmayı, kendilerine karşı yapılmış bir haksızlık olarak görmeleri ve “*Madem bize güvenmiyorsunuz neden diğer dersleri okutmamıza izin veriyorsunuz*” ifadeleri¹⁹ de üzerinde düşünölmeye değerdir.

Din dersinin hayatın genelini etkilemesi ve bireyi daha ahlaklı bir seviyeye getireceği için okulda zorunlu olarak okutulması yönünde görüş bildiren öğretmen adaylarının yanı sıra, farklı inanç türlerine mensup olma ihtimalinden dolayı ilkökulda din öğretiminin aileye bırakılması gerektiğini ifade edenler de vardır.²⁰ Hayatın genelini etkilemesi daha önce de vurgulandığı gibi öğrencinin hayatın dini yorumuna yönelik sorularının varlığı ve bunlara cevap arama isteği ile ilişkilendirilebilir. Diğer taraftan eksik ya da yanlış yönlendirmelerin hayat boyunca düzeltilemeyebileceği ihtimaline karşılık sorumluluğun bütün olarak aileye verilmesi gerektiğini düşünüyor olabilirler.

¹⁷ Ramazan Buyrukçu, “Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi ile İlgili Görüşleri Üzerine Bir Araştırma (Burdur Eğitim Fakültesi Örneği)”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2006, sy.17, s.102.

¹⁸ Buyrukçu, *a.g.m.*, s.102.

¹⁹ Buyrukçu, *a.g.m.*, s.114.

²⁰ Halim Ulaş - Erdal Zengin, “Sınıf Eğitimi 4. Sınıf Öğretmen Adaylarının Din Eğitimi İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi”, *EKEV Akademi Dergisi*, 2018, c.22, sy.74, s.86.

Öğretmen adaylarının almakta oldukları DKAB Eğitimi/Öğretimi dersiyle ilgili algılarını ve beklentilerini belirlemeye odaklanmış olan bir çalışmanın²¹ sonuçlarını yorumlarken, yukarıda atıfta bulunulan çalışmalardan farklı olarak öğretmen adaylarının tamamının ortak bir görüşe sahip olduğu konuları belirtmekte fayda görülmüştür. Bu çerçevede okutulacak DKAB dersinin katkılarını şöyle belirtmektedirler:

Çocuğun sosyalleşmesine katkı sağlamalıdır.

Çocuklar toplumun birer üyesi olarak ahlakî değerlerle donatılmalıdır. Temelde DKAB Eğitimi/Öğretimi dersi bunu vurgulamalıdır ve DKAB dersi bu içeriğin sadece bir parçasıdır.

Ders, dinin ritüellerini öğrenmek olarak değil, toplumun norm ve değerlerini öğrenmek olarak değerlendirilmelidir.

Diğer temel dinler öğretime konu olmalı ve öğrencilerin diğer inançlara karşı hoşgörülü olmaları vurgulanmalı.

DKAB Eğitimi/Öğretimi dersinin bu amaçla oluşturulması gerektiğini ifade etmişlerdir. Yani bu derste, kendilerinin dinde otorite olmadığını ama bu konuda doğruları öğreteceklerini, çocuk ile anne baba arasında dengeyi sağlamaya çalışacaklarını, kişisel inançlarını çocuklara dayatmamalarını ve nesnel olarak neyi nasıl öğreteceklerini bilmeleri gerektiğini öğrenmek istemektedirler. Araştırmanın en çarpıcı sonucunun ise araştırmaya katılan tüm öğretmen adaylarının “bu dersin kendi fakültelerinde şekillenerek, donanımlı, bilinçli öğretmenler tarafından verilmesi gerektiği konusunda hemfikir” olmalarıdır, denilebilir. Bu öğretmen adaylarının özellikle dersin kurgusundan dolayı hayal kırıklığına uğradıkları ve karamsarlığa kapıldıkları anlaşılmaktadır. Bu dönemsel bir durum da olabilir. O zaman diliminde dersi okutan öğretim elemanı ile ilişkili olabilir. Daha farklı sebepler de ortaya çıkabilir. Ayrıca araştırmanın ilahiyat kökenli olmayan akademisyenler tarafından gerçekleştirilmiş olmasının da bu sonuçlarla bir ilgisi olabilir mi, acaba öğretmen adayları ilahiyat kökenli akademisyenlere bu açıklıkla cevap verememekteler midir, sorusunu da sormak gerekir.

SONUÇ

Dersin başarılı olmasında, dersin öğretim programı ve buna bağlı olarak yazılan ders kitapları ve daha başka etkenlere nazaran, dersi öğrenme ortamına taşıyan öğretmenin, derse karşı tutumunun belirleyici olduğu düşünülmektedir. Bu çalışma sonucunda sınıf öğretmeni adaylarının derse karşı tutumlarının genellikle olumlu olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte dinin özellikle inanca dayalı bir yönünün olması dolayısıyla bazı öğretmen adaylarının kendi kişisel tercihleriyle ilgili olarak olumsuz tutuma sahip oldukları görülmektedir. Dersin öğretim programında ifadesini bulan kazanımların gerçekleşmesi için ise sınıf öğretmeni adaylarının özellikle alan bilgisi açısından kendilerini yetersiz gördükleri anlaşılmıştır. Dinî yönden hatalı yönlendirme yapmaktan korkması da işin bir diğer yönüdür. Bu durumun çok yönlü çalışmalarla ele alınması gerektiği

²¹ Neşe Aslan vdğr, “The Teacher Candidates’ Perceptions and Expectations for Religious Culture and Moral Course in Faculty of Education: A Case in Turkey”, *Ordu Üniversitesi SBE. Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2010, c.1, sy.2, s.14.

düşünülmektedir. Çünkü bir yandan 4. Sınıf DKAB dersinin de diğer dersler gibi daha sonraki öğrenmelere temel teşkil edecek bazı bilgi, beceri ve tutumları kazandırmada alan bilgisinden ziyade sınıf öğretmenlerinin daha yatkın oldukları düşünülen öğretmenlik formasyon becerilerinin anlamlı olduğuna yönelik tartışmalar devam etmektedir. Bu durumda öğretim programı geliştirme çalışmalarının, hem branş öğretmenlerinin hem de sınıf öğretmenlerinin eğitimine yönelik gelişmeler ve araştırmalar çerçevesinde özellikle *çocuğa görelilik ilkesini* temele alarak ilerlemesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Dersi okutması muhtemel sınıf öğretmeni adaylarının, kendi öğretim programları, dersin öğretim programı, dersi okutan öğretim elemanının dersi hazırlama ve sunma biçimi arasındaki kafa karışıklıklarının azaltılması ve diğer dersler kadar din dersini de okutabilecekleri konusunda kendilerine güvenmeleri de bu çalışmalara bağlıdır. Okullarda zorunlu DKAB dersi ile seçmeli din dersi arasındaki farkın belirlenmesinin, DKAB dersinin diğer tüm derslerle ortak olan amaçlarının daha ön plana çıkarılarak dersin zorunlu hale getirildiği dönemdeki bakış açısına dönülerek o alanın geliştirilmesinin, konunun bilimsel ve idari olarak netleşmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.²²

Son olarak, Bilgin'in, din bilgisi dersinin amacı konusunda birliğin olmadığı yönündeki yorumunun²³ bugünkü kafa karışıklığının sebeplerinin önemli bir yönüne ışık tuttuğunu belirtmekte fayda vardır:

Devletin eğitim politikasının belirlediği amaç başkadır, dersi okutan öğretmenin amacı başkadır, dersi okuyan öğrencinininki başka, çocuğunun bu dersi okumasını isteyen velinininki başkadır. Beklentilerde yaklaşma, birleşme olmadığı sürece tarafların çabalarının büyük bölümü boşa gitmeye devam edecektir. “Devlet” kendi ilkelerinin korunmasını, buna din bilgisi dersinin de katkıda bulunmasını ister. “Öğretmen” kişisel din anlayışına, benimsediği yoruma, bazen de ideolojiye göre, belirlenen amacı yeterli bulmaz, ‘bu şartlarda din öğretmenliği olmaz’ der, ama yine öğretmen kalmakta ısrar eder. “Veli” öldüğü zaman çocuğunun arkasından bir Yâsîn-i Şerif okumasını, okulun ona bu beceriyi kazandırmasını bekler. “Öğrenci” ise bütün bunların arasında perişandır. Ona kimse sormaz, onun ihtiyaçları nelerdir, beklentileri nelerdir?

²² Ahmet Koç - Emre Altıntaş, “Türkiye’de 2002 Sonrası Dönemde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Statüsüne Dair Tartışmalar”, *Edebali İslamiyat Dergisi*, 2020, c.4, sy.1, s. 112.

²³ Beyza Bilgin, “Din Dersi Öğretmenliği ve Güçlükleri”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1983, c.26, sy.1, s.261-262.

KAYNAKÇA

- Altaş, Nurullah, "Türkiye'de Örgün Öğretimde Dinin Yeri (1924-1980 Arası Din Öğretimi Anlayışı Üzerine Bir Değerlendirme)", *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, 2002, c.2, sy:1, ss.219-229.
- Aslan, Neşe - Aslan, Kadir - Arslan Cansever, Belgin, "The Teacher Candidates' Perceptions And Expectations For Religious Culture and Moral Course in Faculty of Education: A Case in Turkey", *Ordu Üniversitesi SBE. Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2010, c.1, sy:2, ss.7-18.
- Aydın, Muhammed Şevki, *Cumhuriyet Döneminde Din Eğitimi Öğretmeni Yetiştirme ve İstihdamı (1923-1998)*, İBAV Yay., Kayseri 2000.
- Başaran, Mustafa - Güçlü, Fevzi, "İlkokullarda Hangi Derslere Hangi Öğretmenlerin Girmesine İlişkin Öğretmen Görüşleri", *Türkiye Eğitim Dergisi*, 2020, c.5, sy:2, ss. 444-459.
- Bilgin, Beyza, "Din Dersi Öğretmenliği ve Güçlükleri", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1983, c.26, sy.1, ss.259-263.
- Buyrukçu, Ramazan, "Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi ile İlgili Görüşleri Üzerine Bir Araştırma (Burdur Eğitim Fakültesi Örneği)", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2006, sy:17, ss.89-128.
- Doğan, Recai - Tosun, Cemal, *İlköğretim 4. ve 5. Sınıflar İçin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi*, Pegem A Yayıncılık, Ankara 2003.
- Koç, Ahmet - Altıntaş, Emre, "Türkiye'de 2002 Sonrası Dönemde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Statüsüne Dair Tartışmalar", *Edebali İslamiyat Dergisi*, 2020, c.4, sy:1, ss.97-118.
- Küçükuşurlu, Murat - Uncu, Ali Servet, "Türkiye'de Öğretmenliğin Bir Meslek Olarak Kabulü", *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2004, sy.9, ss. 283-301.
- MEB, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 4 ve Ortaokul 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*, MEB Yayınları, Ankara 2018.
[https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018/130153652546-DKAB_\(48.%20S%C4%B1n%C4%B1f\)_DOP_%202018.pdf](https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018/130153652546-DKAB_(48.%20S%C4%B1n%C4%B1f)_DOP_%202018.pdf) (01.02.2022).
- MEB Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, 2016.
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/06/20160616-1.htm> (20.01.2022).
- Öz, Ayhan, "Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin DKAB Dersine Karşı Tutumları", *Hittit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2018, c.16, sy:33, ss.181-208.
- Sevçuk, Mualla, "Din Öğretimi Özgürleştirilen Bir Süreç Olabilir mi?", *İslamiyat*, 1998, c.1, sy.1, 1998, ss. 73-87.
- Sever, Ramazan vdğr., "Sınıf Eğitimi Programındaki Zorunlu Dersler Hakkında Bir Araştırma", *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2018, c.8, sy:2, ss.445.
- Ulaş, Halim - Zengin, Erdal, "Sınıf Eğitimi 4. Sınıf Öğretmen Adaylarının Din Eğitimine İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi", *EKEV Akademi Dergisi*, 2018, c.22, sy.74, ss.81-96.
- Yazıbaşı, Muhammed Ali, "Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Son Sınıf Öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi Dersi ile ilgili Görüşleri", *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 2017, c.21, sy:1, ss.311-319.
- Yürük, Tuğrul, "Cumhuriyet Döneminde Din Derslerinin Statüsü İle İlgili Tartışma ve Öneriler", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2011, c.52, sy:1, ss.239-254.
- Zengin, Zeki Salih - Yapıcı, Asım, "İlköğretim Okullarındaki DKAB Dersleri İçin Öğretmen Yetiştirilmesi ve Eğitim Fakülteleri: Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Örneği", *Değerler Eğitimi Dergisi*, 2006, c.4, sy:11, ss.137-153.